

Proces EU integracija i uloga bosanskohercegovačke javnosti

KAD FAZANI LETE

Radenko Udovičić

(Tekst je objavljan u knjizi Proturječnosti Evropskih integracija u izdanju Fondacije Heinrich Boll, Sarajevo - maj 2008)

Pozivanje na javnost dolazi uglavnom kao rezultat kriznih situacija u različitim sferama društvenog života kada izvjesni autoritet želi dobiti podršku ili naći opravdanje za određene postupke. Tako će i u vremenu permanentne krize u BiH, u kojoj se pojavila mogućnost da zemlja napravi značajan korak prema Evropskoj uniji (EU), uloga javnosti imati, bar formalno, veliki značaj. Javnost će uticati na domaće političare, koji bi shodno njenim zahtjevima mogli da kanališu svoje postupke, ili će biti meta političara koji bi da izvrše na nju uticaj kako bi dobili potvrdu svog ponašanja. Dakle, riječ je o interaktivnom procesu, sa nezahvalnom prognozom koja će varijanta u konačnici biti dominantnija.

Složenost političke situacije u BiH je za mnoge teško shvatljiva. Prilikom nedavnih susreta u *Media plan institutu* sa studenticama novinarstva iz Ujedinjenih Arapskih Emirata i postdiplomcima sa Univerziteta u Rennesu u Francuskoj, koji izučavaju međunarodne odnose, uočili smo njihove sumnje u to da ovdje može biti neke značajnije perspektive. Kontroverznost političkog bh. života gosti iz Francuske, na primjer, nisu mogli da povežu sa spoljnim utiscima iz sarajevskog i banjalučkog ambijenta – mnoštvo otvorenih, razdraganih ljudi, odličnih klubova i kafića, niz alternativnih muzičkih, pozorišnih i filmskih festivala, veliki broj više-manje slobodnih medija... Rekli smo im: tu se može naći perspektiva, samo je treba pravilno kanalisati.

I. Javnost – gorivo demokratije

Javnost sa ulogom kakvu tražimo u ovom tekstu pojavila se tek u vrijeme kada je vlast, iako često dozirano, počela popuštati zahtjevima javnosti, pa čak i u nekoj mjeri tolerisati metode koje ona koristi kako bi izrazila svoje zahtjeve. Primjera radi, prilikom rušilačkih demonstracija protivnika globalizacije širom Evrope policija reaguje kako bi zaštitila ljudske živote i značajna imovinska dobra, ali vlast (sudski organi) uglavnom ne pokreću postupke kako bi osudila organizatore. Takav režim liberalne demokratije počeo je da se stvara tek u drugoj polovini 60-ih godina 20. vijeka, nakon konačnog obračuna s pravnim zaostacima aparthejda u SAD, masovnog protivljenja Vijetnamskom ratu i studentskih demonstracija u Evropi 1968. godine. U tom procesu značajna poluga svake javnosti, ali i nastupa prema njoj, bili su mediji, koji su djelovali kao nezaobilazni modelar javnog mišljenja, odnosno kristalizator javnog mnijenja.

Može se postaviti pitanje da li u Bosni i Hercegovini postoji politički režim gdje javnost može imati slobodu da participira, postavlja zahtjeve na različite načine, protestuje... Iako ima i drugačijih mišljenja, smatram da takav režim apsolutno postoji. Centralna vlast u BiH, ali i na svim drugim nivoima, posebno u Federaciji BiH, toliko je slaba da nije u stanju, čak i kada to želi, da se suprotstavi bilo kakvom *talasanju* u društvu i javnosti. Vlast nije u stanju da koristi represiju i onda kada treba – sjetimo se

brutalnih demonstracija u Banjaluci prilikom polaganja kamena temeljca za obnovu srušene džamije Ferhadije, ili polijevanja bojama zgrade Predsjedništva BiH i vrijeđanje i udaranje pripadnika njenog obezbjeđenja od aktivista jedne nevladine organizacije iz Kaknja. Čak i kada su u pitanju pritisci na medije, postavlja se pitanje koliko ono što nazivamo vlašću utiče na medije, a koliko je to prepušteno pojedinim političkim partijama, raznim ekonomskim centrima moći, policijskim i kriminalnim strukturama. Međutim, postavlja se pitanje kako onda – kada imamo takvu slabu ili nemuštu vlast i mahom nezadovoljne građane – ona opstaje, bez obzira što ima loše ekonomske rezultate i državno uređenje koje se ne sviđa ni jednom od tri njena konstitutivna naroda? U najvećoj mjeri to se dešava zbog podijeljene javnosti.

Javnost je mozaik sačinjen od različitih etničkih, rasnih vjerskih, geografskih, političkih, profesionalnih, socijalnih i drugih grupacija.¹ Ne postoji opšta javnost. Iza tog izraza često stoji manipulacija, najčešće političkih subjekata, kako bi naglasili eventualnu većinu u jednoj grupaciji stanovništva, a onda to projicirali na širi, globalni plan u jednoj državi. U Bosni i Hercegovini je pojam opšte javnosti još diskutabilniji. Dakle, javnost ima više. Izraz treba biti samo u množini. Nekada je u Bosni i Hercegovini korišten izraz *odnosi sa javnošću* koji je, ipak, u naučnoj zajednici BiH i Hrvatske preinačen u *odnosi sa javnostima*.² Sa stanovišta PR-a, željelo se istaći da je neophodno striktno definisanje javnosti u ovoj profesiji kako bi se napravio bolji učinak u obraćenju pravim grupacijama.

Najšira pojedinačna javnost je politička javnost. Ta javnost se definiše kao 'građani s pravom glasa', što znači većina stanovništva jedne države (svi stariji od 18 godina). Ovakvo poimanje ima snažno uporište, prije svega sa stanovišta političkih partija, ali i drugih političkih institucija, jer svako ko ispunjava uslove da glasa jeste cilj. Javnost relevantna za proces evropskih integracija korespondira sa političkom javnosti zbog činjenice da je u ovoj fazi pristupanja riječ o političkom procesu koji vodi vlast. Indirektno, interes za pristup Evropskoj uniji bi mogle da imaju i druge javnosti, koje ni pravno ni strukturalno nisu političke; na primjer, srednjoškolci koji su zainteresovani za lakši pristup stipendijama za fakultetsko obrazovanje, što je moguće ostvariti kroz evropske fondove nakon sticanja statusa zemlje kandidata. Oni bi, dakle, mogli izvršiti uticaj na roditelje da glasaju za snage koje će to ostvariti. Dakako, i u okviru političke javnosti imamo različito posložene javnosti poput poljoprivredne (pa onda u okviru nje proizvođače šećera, ulja...), medijske, sportske itd., pri čemu bi svaka iz svojih razloga imala interes za evropske integracije. Ako ovakvo posmatramo dolazimo do činjenice da uistinu postoji *opšta* javnost. Međutim, usaglašavanje interesa svih tih javnosti, razloga, potreba i njihovih zahtjeva prema evropskim integracijama, kao i pristupa i metoda u pozicioniranju prema njima, predstavlja veoma tešku misiju. A unutar Bosne i Hercegovine dolazimo do ključnog problema – nema jedinstvene političke javnosti, što je suprotno situaciji u većini zapadnoevropskih država. Na sceni imamo, usljed istorijskih i ratnih okolnosti, podijeljeno društvo koje funkcioniše po unisonom principu zatvorenih cikličnih krugova i gdje svako odstupanje od tog principa ili prelazak iz jednog kruga u drugi predstavlja neuobičajen događaj.

¹ *Effective Public Relations*; Cutlip. Center, Broom, 2003: 268.

² Radenko Udovičić; *Odnosi sa javnostima i novinarstvo – Informatori sa različitim ciljevima*; Sarajevo, 2007.

II. Podijeljene javnosti

Već odavno je u BiH ustanovljena podjela na srpsku, hrvatsku i bošnjačku javnost, kao i četvrtu, nažalost još nedovoljno definisanu, građansku javnost. Ovdje ne govorimo o apsolutnim omjerima i nije nužno da u okviru, recimo, srpske javnosti budu svi Srbi koji žive u BiH. Međutim, govorimo o značajnoj većini. Ona je u bosanskohercegovačkom slučaju i teritorijalno omeđena – na Srbe koji žive u Republici Srpskoj, tako da joj i ta činjenica daje koherentnost. Hrvatska javnost dominantno funkcioniše na teritorijama gdje su Hrvati u većini, a bošnjačka, logično, tamo gdje su Bošnjaci. Naravno, kako je ipak riječ o jednoj državi, ovi narodi, i tamo gdje su faktički manjine, imaju jednim dijelom osjećaj pripadnosti jednoj od te tri javnosti. Četvrta javnost, koja se često naziva 'građanska' ili 'multinacionalna', prisutna je uglavnom u većim urbanim centrima BiH, no, ipak, najviše u onim gdje su Bošnjaci u većini. Karakteriše je nekoliko elemenata – riječ je o ljudima koji su stavili u prvi plan teritorijalnu pripadnost državi u kojoj žive, a ne pripadnost etnicitetu. Riječ je u velikoj mjeri o osobama iz miješanih brakova ili u miješanim brakovima, kao i različitim nezadovoljnicima ukupnom etnopolitičkom strukturom države. Ova se javnost sastoji i od pravnih, ali faktičkih nacionalnih manjina na određenim teritorijama. Dio ove javnosti je ateistički i agnostički nastrojen. Politički, simpatizeri su proevropskih liberalno-demokratskih ideja. Značajan dio te javnosti smatra da je oličenje takvih ideja u programima lijevo orijentisanih političkih partija, koje je do prije dvije godine većinski predstavljao SDP i koji baštini principe zajedničkog života iz bivše države. Međutim, ova javnost je ipak po dijelu političkih ideja najbližija bošnjačkoj, jer ustrajava na ideji Bosne i Hercegovine, što je često od strane srpske i hrvatske javnosti, odnosno njenih izabраниh predstavnika, podložno uslovljavanju.

Jasno je da tri nacionalno definisane javnosti imaju svoje posebnosti, pa u niz slučajeva nije moguće izvršiti generalizaciju na nivou države. Genocid u Srebrenici drugačije osjećaju srpska i hrvatska javnost u odnosu na bošnjačku. Sa stanovišta kažnjavanja krivaca i pijeteta prema žrtvama trebalo bi da postoji isti odnos. Međutim, osjećaj da je riječ o stradanju druge nacije, a pogotovo kod srpske javnosti – da su ljudi ubijeni u ime borbe za *srpsku stvar* i kao *reakcija na slične stvari činjene njima* otupljuje sposobnost istinske osude ovog čina. U različitim javnostima različito se definiše i kultura (o)sjećanja. U okviru bošnjačke javnosti, djelimično i 'četvrte' javnosti, dugo će bol i pijetet uticati na kulturološke, pa i dnevopolitičke postupke. U srpskoj javnosti, kao maksimum u toj sferi, pojavljuje se ograničena osuda zločina i namjera da se ekonomskim donacijama gradu zaključi sa satisfakcijom žrtvama. Ili drugi primjer: bombardovanje Srbije od strane NATO snaga 1999. godine drugačije su poimale srpske a drugačije bošnjačke i hrvatske javnosti. Srbi su to osjećali u najmanju ruku kao međunarodnopravno nepravedan čin, dok su Hrvati i Bošnjaci to obrazlagali kao međunarodni odgovor na konstantno kršenje ljudskih prava na Kosovu i kao pravednu stvar zbog *srbijanske agresije na BiH*. Slikovit primjer nakaradnog unificiranja javnosti našao se u *Dnevnom avazu*, kada smo na naslovnoj strani imali naslov „BH javnost podržava NATO napade na Srbiju“. Riječ je o telefonskom anketiranju građana, ali je zaključak, odnosno naslov, izveden od uzorka u Sarajevu, Tuzli i Mostaru, dakle u jednoj od tri podijeljene javnosti.

Što se tiče odnosa prema evropskim integracijama, imamo rijetku situaciju da sve tri javnosti (što korespondira sa stavom svih političkih partija) imaju želju i krajnji cilj da BiH postane dio Evropske unije. Međutim, metode kako to učiniti, odnosno kako izvršiti zadate reforme, dijametralno se razlikuju. Međunarodna zajednica, personifikovana u Vijeću za provedbu mira (PIK) i Uredu visokog predstavnika, igrama uslovljavanja i nagrađivanja – što je legitiman i uobičajen princip međunarodne diplomatije – zadala je principe usaglašavanja domaće ustavne i zakonske legislative, što je u većem dijelu saglasno standardima Evropske unije. Ta situacija je, međutim, dirnula u postulate sukobljavanja domaćih politika iza kojih stoje tri ili četiri zaokružene javnosti.

Ono što dodatno usložnjava proces evropskih integracija u BiH, odnosno mogućnost za postizanje dogovora, jeste ponašanje medija, posebno kada, kao u ovom slučaju, dođe do snažnih političkih sukobljavanja između tri nacionalne grupe. Mediji upućuju snažne kritike političarima 'onih drugih', što se često kod tih 'drugih' tumači kao napad na njihovu naciju, jer u BiH imamo situaciju potpune identifikacije većine naroda sa stavovima koje propagiraju političari za koje su glasali.

III. Mediji – generator ili katalizator

Više od dvanaest godina nakon što je mir stigao u Bosnu i Hercegovinu, rat još uvijek ostavlja trag. Nacionalne i etničke napetosti pratile su dosadašnje predizborne kampanje ili političke pregovore, jer u situaciji kada se izbori doživljavaju kao nešto 'sudbonosno', nešto što je 'prekretnica', tenzije rastu, a međusobne optužbe, vrijeđanja, nepoštovanje principijelnih načela javne komunikacije, bili su nešto na šta se često nailazilo. Jačanjem nacionalne napetosti nakon odluke Tribunala u Hagu da u najvećoj mjeri odbaci tužbu BiH za genocid, kao i kasniji pregovori oko reformi u BiH, podigle su strasti, što se odrazilo i na javnu i medijsku komunikaciju. Takođe, političkim strankama često je nedostajala osmišljena, dovoljno argumentovana i za birače jasna strategija na osnovu koje bi se mogli opredjeljivati u vezi s prednostima koje nosi proces približavanja Evropskoj uniji. U komunikaciji putem medija i na javnim skupovima bilo je dosta praznoslovlja, a odsustvo jasnih ciljeva i argumenata nerijetko su zamjenjivale prljave riječi, optužbe, napadi bez argumenata. Mediji su bili kanal za prenošenje takvih poruka, ali su i sami nekad poticali takvu komunikaciju.

Proteklih godina mediji su se isticali ili su korišteni kao sredstvo za političke obračune, iznošenje prljavog veša, vrijeđanje, pridobijanje simpatija, omalovažavanje, riječju – bili su ogledalo političke zbilje Bosne i Hercegovine. Pojedine, komunikaciji neprimjerene forme polako iščezavaju: nema više otvorenog govora mržnje, vrijeđanja na rasnoj, etničkoj, nacionalnoj ili religijskoj osnovi, ali su prisutni novi načini omalovažavanja političkih neistomišljenika, kao i čitavih političkih ideja vezanih za određene narode.

U Bosni i Hercegovini se, prema posljednjim podacima Regulatorne agencije za komunikacije, emituju programi 47 TV stanica, od čega su tri javna servisa sa nacionalnim pokrivanjem, i 150 radio stanica. Izlazi 8 dnevnih novina – u Banjaluci *Glas Srpske*, *Nezavisne novine* i *Fokus*, u Sarajevu *Dnevni avaz*, *Oslobođenje*, *San* i *AS*, u Mostaru *Dnevni list* i Tuzli *Tuzlanski list*. Sve te novine, osim *Tuzlanskog lista* koji je isključivo lokalni, nastoje da kroz sadržaj pokriju zbivanja u cijeloj BiH i svijetu, mada svaka ima ciljnu grupu u zavisnosti od teritorijalnog odredišta i političke i nacionalne

preferencije. U BiH izlaze i tri ozbiljna sedmična i jedan dvosedmični *news* magazin, kao i nekoliko desetina sedmičnih i mjesečnih specijalističkih ili revijalnih izdanja. Suštinski, mnogi analitičari smatraju da je u BiH prevelik broj medija, što se odražava na profesionalno slabiju kadrovsku strukturu i manjak novca koji bi medijima omogućio razvoj i standard uposlenika. Takođe, medijski sistem je, posebno kada je u pitanju ustrojstvo javnog RTV servisa, uvažio specifičnosti Bosne i Hercegovine uslovljene Dejtonskim sporazumom, što je i dalje latentno izvorište sukoba.

U Federaciji BiH hrvatske vlasti već duže vrijeme insistiraju na transformaciji sistema javnog emitovanja u BiH, gdje bi se stvorio javni RTV emiter za cijelu državu koji bi imao tri kanala – na srpskom, hrvatskom i bosanskom jeziku. Suštinski, riječ je o političkim zahtjevima, jer je nedavno istraživanje *Mediacentra* iz Sarajeva utvrdilo da na Federalnoj TV ne nedostaje hrvatskog jezika nego da Hrvati žele više tema koje će pokrivati njihov habitus kao i preferirati stavove stranaka sa hrvatskim predznakom. Međutim, nekoliko dana prije zaključenja ovog teksta desila se jedna opasna stvar, koja bi mogla definitivno razoriti sadašnji javni RTV servis: hrvatski i srpski klubovi poslanika u državnom parlamentu zatražili su podjelu javnog RTV servisa na nacionalne kanale što, gledano formalno, predstavlja većinsku volju građana Bosne i Hercegovine, odnosno volju Hrvata i Srba. No, bar za sada do ovoga neće doći jer su bošnjački poslanici zatražili zaštitu vitalnog nacionalnog interesa. Takođe ni međunarodna zajednica neće popustiti pred rušenjem vlastitog koncepta javnog servisa. Međutim, međunarodni trend je da se sve više u BiH uvažava faktičko stanje, te postoji latentna opasnost od 'izdaje' prvobitnih principa, što se pokazalo kod reforme policije.

U Republici Srpskoj dio opozicionih i nezavisnih novinara ocijenio je kako je tamošnji režim na čelu sa Miloradom Dodikom uniformisao sve javne medije, a izazvao i strah kod većine privatnih medija, što su nastavili posebno da potcrtavaju mediji u Sarajevu. U razgovoru sa kolegama iz uredništva RTRS-a dobio sam negiranje da je ta RTV pod ikakvim pritiskom ili da ima bilo kakvu pristrasnost prema Dodiku. Međutim, rečeno mi je i da taj medij, kao i svi ostali u RS, ima jasne stavove koji ne dovode u pitanje postojanje Republike Srpske i zalaganje entitetske vlasti za to, te da njihova uređivačka politika korespondira sa stavovima vlastite javnosti (srpske – dakle, vraćamo se na moju teoriju s početka priče). Ono što bi moglo da stvori dodatnu unisonost u Republici Srpskoj je nedavna kupovina *Glasa Srpske* od strane *Nezavisnih novina*. Zanimljiva je i situacija da je glavna urednica *Glasa Srpske* supruga generalnog direktora RTRS, tako da je sasvim jasno kako su tri najjača medija u RS povezana i vlasnički i rodbinski, što ne mora ali može biti sudbonosno za sadašnje stanje medija u RS.

Mnogi ocjenjuju da list *Nezavisne novine*, koji je nekada važio za jedini list koji je, uglavnom objektivno, pokrivao događaje u oba entiteta, postao pristrasan prema Miloradu Dodiku. Međutim, treba naglasiti da je ovaj list oduvijek bio blizak sadašnjem premijeru. To mnogima u Federaciji BiH nije smetalo dok je Dodik kao opozicionar iznosio stavove o nacionalističkoj vlasti SDS-a i nužnosti hapšenja ratnih zločinaca.

U Republici Srpskoj mnogo veći tiraž imaju *Euro Blic*, *Večernje novosti*, a odnedavno i *Press RS* iz Srbije nego što ga imaju domicilne banjalučke novine, a na teritorijama gdje su Hrvati većina *Večernji list* i *Slobodna Dalmacija*. Zbog nacionalno podijeljenih javnosti, novine iz Sarajeva se nikada nisu mogle pozicionirati na ovim teritorijama, dok su nabrojani listovi iz Srbije i Hrvatske napravili svoja izdanja za BiH (ili bolje reći za svoje nacionalne grupe u BiH). Uz činjenicu da veliki broj Srba i Hrvata

susjedne zemlje vidi kao svoje matice, ali i zahvaljujući tome da su te novine našle način da kroz profesionalne forme dopru do čitalaca, uspjeh ovih medija je veliki.

Kada je Federacija BiH u pitanju, tradicionalna podjela na 'lijevo' *Oslobođenje* i 'desni' *Dnevni avaz* pala je u vodu. *Oslobođenje* su prije dvije godine kupile Sarajevska pivara i Fabrika duhana Sarajevo, da bi nedavno Pivara, odnosno porodica Selimović, gotovo stopostotno preuzela vlasništvo. Iako list i dalje insistira na liberalnim, multietničkim, pa djelimično i ljevičarskim idejama, njegova evidentna bliskost sa SDP-om je s novim vlasnikom i novim uredništvom znatno splasnula. Hilmo Selimović posjeduje i dnevni list *San*. S druge strane, vlasnik *Dnevnog avaza*, ubjedljivo najtiražnijeg lista u BiH, Fahrudin Radončić, otvorio je niz privrednih (nemedijskih) projekata, te je stranačka podjela na ljevicu i desnicu relativisana zbog činjenice da su oba lista zaokupljena direktnim ekonomskim interesima. To se često vidi u preferiranju vlastitih kompanija i potkompanija, te privatnih i državnih institucija i ličnosti direktno u vezi s vlastitim interesima. Međutim, kod *Dnevnog avaza* primjetna je i jedna politička karakteristika koja bi mogla da indicira i zaokret određenih bošnjačkih političkih stavova. Iako vjerovatno postoje i određeni ekonomski interesi, *Avaz* već duže vrijeme ima blagonaklon odnos prema premijeru RS Miloradu Dodiku, pri čemu se u izvještajima često potenciraju pozitivne stvari koje Dodik iznosi vezano za državnost BiH, dok se negativne stvari ne naglašavaju kroz naslove i guraju u drugi plan. Takođe, Dodik je viđen gost u *Dnevnom avazu* kroz intervju, pa čak i vlastite kolumne. Dakako, *Avaz* stvari i dalje vrlo snažno posmatra kroz bošnjačku ili 'bosansku' vizuru, što je posebno uočljivo u komentaima ili u izboru pokrivanje tematike. Međutim, list je, stiče se dojam, prihvatio i određene realnosti u BiH, koje do sada nisu u sarajevskim medijima bile izražene. *Dnevni avaz* tako u komentaru od 6. maja kritikuje bošnjačke političare smatrajući da je njihova nesposobnost razlog što je Srbija prije BiH potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju. "Haris Silajdžić, Sulejman Tihić i njihov priljepak Zlatko Lagumdžija, iza napada na EU pokušavaju sakriti vlastitu nesposobnost. Kada se čovjek samo sjeti šta su oni sve odbili tokom maratonskih pregovora o reformi policije, prosto bude muka. Svaki maksimalistički zahtjev ovog bermudskog trougla pod kojim se BiH sve više zavija u crno, završio je prihvatanjem još goreg rješenja", navodi list, što korespondira sa činjenicom da je dio bošnjačkih lidera prihvatio realnosti postojanja dva entiteta, odnosno činjenice dijametralno suprotstavljenih nacionalnih politika.

Da je Bosna i Hercegovina značajno pogoršala svoje medijske slobode zahvaljujući kombinaciji političkih i ekonomskih pritiska na medije i novinare, zaključak je i Konferencije o slobodi medija u organizaciji Misije OSCE-a u Sarajevu 8. maja. Predstavnik za medijske slobode OSCE-a Miklos Haraszti, prilikom svoje posjete BiH i učešća na Konferenciji, rekao je da ga posebno brinu pritisci na javni RTV servis u Sarajevu i zahtjevi da se postavi na čelo Regulatorne agencije za komunikacije stranačka, a ne stručno podobna osoba. Ove primjedbe su bile ujedno i označavanje Vlade Republike Srpske kao glavne smetnje medijskim slobodama, jer upravo njeni predstavnici najviše insistiraju na ovim pitanjima nezadovoljni uređivačkom i finansijskom politikom BHRT-a kao javnog servisa za cijelu zemlju.

Učesnici Konferencije iz više medija iz cijele BiH konstatovali su da je na sceni nekoliko vrsta pritiska – etnički, religijski, stranački ili državopolitički, ekonomski, te pritisci na novinare od strane vlasnika medija, što je posebno postalo uočljivo otkad su vlasnici nekih novina počeli da se bave i različitim poslovima koji izlaze van

komunikacijske sfere. Istaknuto je i da zbog duboke podijeljenosti bh. društva nema dovoljno novinarske solidarnosti, što olakšava posao svima koji vrše pritiske.

Bosna i Hercegovina je na listama *Reportera bez granica* i *Freedom House*, međunarodnih organizacija koje prate medijske slobode, nazadovala za više mjesta. Kako je istakao Milkos Haraszti, razlog tome je pogoršanje ukupne političke situacije u zemlji u prošloj godini, što se reflektuje i u medijskoj sferi kroz različite pritiske, ali i pristrasnosti.

IV. Kampanja za pristup evropskim integracijama

Možda politička i medijska situacija u BiH nudi iluziju vođenja bilo kakve kampanje s ciljem pridobijanja javnosti za evropski put, odnosno želje da javnost utiče na svoje izabrane političke predstavnike. Međutim, koliko god BiH bila složena i po mnogo osnova isparcelisana država, osnovne karakteristike komunikacijskih procesa, odnosno ljudske psihe, iste su kao svugdje u svijetu. Samo je nužno uzeti sve njene specifičnosti u obzir. Prije svega, potrebno je uočiti karakteristične slučajeve i trendove koji ukazuju na primjere nekorektnog političkog komuniciranja, što se postavlja kao ozbiljan problem društvenog života u BiH, medijskog posredništva, ali i niskog stepena političkog marketinga i odnosa sa javnostima (PR). Iskreno, teško je očekivati da takvu jednu kampanju mogu izvesti samostalno političke partije. Političke partije, odnosno vlasti oba entiteta treba da budu partneri u izradi strategije koju bi finalizirali i vodili nezavisni stručnjaci. U definisanju ciljanih javnosti, odnosno pravljenju strategije, neophodno je uzeti u razmatranje različite karakteristike – ljudske i situacijske – potencijalne ciljne grupe. Svaki politički proces u BiH ispunjen je različitim strahovima. Ne percipiraju na isti način evropske integracije i ustavnu reformu Srbima, Bošnjacima i Hrvatima. Niti Hrvat koji živi u Grudama, Sarajevu i Banjaluci. Ili Hrvat koji ima fakultet ili samo osnovnu školu. Onaj koji je vlasnik kladionice i onaj koji u njoj radi za 500 KM. Ili Hrvat koji je u HDZ-u, SDP-u ili onaj stranački potpuno nezainteresovan. Ili Hrvat koji je u najvišoj vlasti ili onaj koji je na njivi. Dakako, isti princip možemo primijeniti i na Srbe, Bošnjake, Rome i ostale, te iznaći šta je za sve njih zajedničko, šta dijametralno različito, neprihvatljivo, privlačno...

Pravljenje strategije na osnovama koje bi uvažile geografske, demografske, psihografske specifičnosti, te pozicije uloge u društvenom procesu bilo kroz otvoreno članstvo u organizacijama ili prikrivenu moć, nije ni previše komplikovano ni previše skupo. Zahtijeva samo malo više tolerancije prema različitim nacionalnim javnostima i idejama.

Jasno je da se ovakva strategija u značajnoj mjeri zasniva na kampanji odnosa sa javnostima (PR) i da je nužno samo prilagoditi sadržaj metoda određenim ciljevima. Mogu postojati dva globalna cilja – pozicioniranje Evropske unije u svijesti građana BiH kao nesporne dobrobiti razvoja društva, ili dobijanje podrške za legislativne postupke nužne za pristup EU. Iako ima dodirnih tačaka, ipak je riječ o različitim kampanjama. Ova druga u značajnoj mjeri se svodi na političku kampanju zadobijanja povjerenja aktuelnih i eventualnih budućih glasača.

Nesporno, mediji su posrednik prema javnostima. Stoga ne čudi što i sama Evropska unija kroz svoje projekte podržava napore da se profesionalizuje rad medija u smislu da se poboljšaju kvalitet i kvantitet izvještavanja o njenim aktivnostima i prednosti

pristupa za zemlje Zapadnog Balkana. Građanina ne interesuje razne formalne stvari vezane za Evropsku uniju (to treba ostaviti za specijalističke medije i rubrike). Potrebno je naučiti izvijestiti o takozvanim životnim stvarima vezanim za poboljšanje ličnog komoditeta ili rejtinga države, što ljude uvijek interesuje, čak i kada previše ne cijene zemlju u kojoj žive. *Media plan institut* iz Sarajeva je proteklih godina imao projekte novinarskog pokrivanja evropskih integracija, gdje su obrađivane teme bliske običnim ljudima. I sami novinari koji su u tome učestvovali, ali i uredništva u medijima u kojima su objavljivani i emitovani prilozi, bili su zadivljeni koliko su evropske integracije širok pojam iz kojeg se izvode brojne korelacije u svim sferama života.

Međutim, treba voditi računa da je svijest četiri nacionalne (političke) javnosti u BiH zarobljena raznim vještački ili realno nametnutim postulatima očuvanja interesa, što s obzirom na dijametralno suprotstavljene ciljeve generiše strah i dodatno nepovjerenje. Stoga svaka kampanja zahtijeva umijeće usklađivanja. U jednom istraživanju koje je izveo *Media plan institut* u saradnji sa *Fondacijom Heinrich Böll* u vezi s postojanjem takozvanih proevropskih birača u BiH, pokazalo se da su građani BiH svjesni katastrofalnih učinaka bh. vlasti i nužnosti prihvatanja evropskih vrijednosti. Međutim, većina njih nije spremna odstupiti od podrške etnopolitici u BiH, koja se često svodi na etnofundamentalizam koji koči niz razvojnih procesa u zemlji. U tom smislu Branimir Džoni Štulić, u pjesmi iz 1983. godine, koja je posuđena za naslov ovog teksta, opisuje situaciju u Jugoslaviji, gdje sve više ljudi vidi bespredmetnost komunističkog režima, ali ne i način da to promjeni – «Što se događa kad mrtvi fazani lete iznad naših glava. Kad mrtvi fazani lete, a ni jedan ne pada».

Šta je u BiH mrtvo, zavisi od subjektivnog poimanja. Ućutkati realnost ne možemo, ali se možemo boriti protiv političke autokratije i neprofesionalnih medija, koji okivaju sve tri nacionalne javnosti.